

ACC. N:R

M 6849 : 1

Landskap: Skåne Uppptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Örkened, Glimåkra, Osby Berättat av: Henrik Ljungberg
Upppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

1.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innehållsförteckning.

Meddelaren.....	sid. 4
Trollen i Trollabackarna. Hittat trollbarn..	" 5
Trollen och Glimåkra kyrka.....	" 7
Dragon på besök i Trollastuga julnatten. Trollfar återgäldar besöket vid tret- tontid. Hur dragonen blev av med trollet.	" 8
Trollasten.....	" 10
Tomtarna eller nissarna skära säden.....	" 11
Vållters lia. Råka ut för gast.....	" 12
Gastakrystad.....	" 14
Lyktgubbar eller gästablås.....	" 16
Bloss där ägogräns flyttats orättmätigt.....	" 17
Nymfer och alfer.....	" 18
Vättarna.....	" 19
Kyrkogrimen.....	" 20
Årsgång. Glosen.....	" 20
När Tjär-Jössen agerade spöke (bloss).....	" 21

ACC. N:R. M. 6849 : 2.

2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
 Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
 Socken: Örkened, Glimåkra, Osby Berättat av: Henrik Ljungberg
 Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Pojkar agera troll i linnestubbe, där två troll,
 Brunne och Slynne, sades ha bott.....sid. 23
 Återskaffa stulet..... " 25
 Tandvärk..... " 26
 Dragon, som kunde läsa bort tandvärk..... " 27
 Rackare-Sven..... " 28
 Häggelta-Fiskare..... " 29
 Neringen..... " 30
 Neringe-Per..... " 31
 Sandåkra-Jössen..... " 33
 Emil Falk, klok gubbe..... " 35
 Anders Hansson..... " 36
 Hjärtasjö-Per..... " 37
 Trollrunor..... " 38
 Ny och nedan..... " 39
 Förstenad orm..... " 40
 Rundbergs täppe och Snapphanegrottan..... " 41
 Majstämma 1 maj..... " 42

ACC. N:R.

M. 6849 : 3.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Örkened, Glimåkra, Osby Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Eldar valborgsmässoafton.....	sid.43
Eldar på Klinten vid Osby-sjön.....	" 44
Bål midsommarafton.....	" 45
Majstång.....	" 46
Svedjebruk och mossodling.....	" 47
Rusthålls- och rothållsmöte.....	" 49
Lek. Gömma ringen.....	" 50
Lek. Låna värme.....	" 52
Lek. Fria för narri eller ro skull.....	" 54
Lek. Dela son.....	" 56
Lek. Gissa nötter.....	" 57

3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R

M. 6849 : 4.

Landskap: Skåne..... Upptecknat av: M. Lennermark.....
Härad: Ö. Göinge..... Adress: Lund.....
Socken: Örkened, Glimåkra, Osby..... Berättat av: Henrik Ljungberg.....
Uppteckningsår: 1938..... Född år 1864 i Örkened.....

Meddelaren.

Henrik Ljungberg, f.d. folkskollärare, är född i Applahult, Örkened 1864. När han var fem år gammal flyttade hans mor till Glimåkra, till Skölds, som modern köpte efter Skölds-Kersti, dotter till Sköld. Modern kallades därför Skölds-Bengta. 1888 kom han till Osby, där han alltsedan dess bott.

4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Uppteckningen rör

Trollen i Trollabackarna. Hittat trollbarn.

Gamle Sköld berättade många historier, när vi satt mörkesbete (sitta mörkesbete = sitta i skymningen, från det det begynte mörka till de tände). Om trollen i Trollabacka på Glimåkra prästgårds ägor hörde jag honom berätta:

I Bosarp hade de hittat ett barn, som de tog hem och fosterade opp. Det såg inte så dumt ut, lekte och var i övrigt som barn är, men det talade inte.

Men så en gång fick de genom skorstenen höra en röst som skrek:

"Skråbedona, Skråbedona, doter min".

"Ha, ha, mor min", svarade barnet, och så bar det av med barnet genom skorsten. De hörde trollet ropa:

"Tack ska ni ha för ni skött mitt barn väl. Ni ska aldrig

M. 6849 :6.

6.

bli utan mjölk och smör i Bosarp".

Och Bosarp är rikt, men Jularp är magert.

Ett talesätt är:

Alla kunna inte bo i Rumperö och Bosarp,
några måste bo i Egere och Jularp.

ACC. N:R.

M 6849:7

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

7.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Trollen och Glimåkra kyrka.

Sköld och andra berättade, att trollen i Trollabacka blev arga, när de hörde klockringningen. De kunde inte bo längre i sitt hem och skulle slå ner kyrkan fick de för sig. Dottern tog en sten och slungade den med strumpebandet, men hon nådde inte fram till kyrkan. Och på klockaregårdens mark ligger det en ensam hall. Åtminstone låg den där i min barndom. Sen skulle gumman försöka och tog en sten och slungade den. Men den föll ner på kyrkogården vid sidan av klockstapeln. Den fanns där, när jag var barn. Det var en väldig hall. Nu är den bortsprängd. Så skulle trollfar till sist försöka. Men han kastade för långt och kom mot Killingeålhålet. Den stenen vänder sig var gång den luktar nybakat bröd.

Sköld hade så roligt åt att berätta den historien för oss barn. Vi var så nyfikna på stenen, som kunde vända sig, innan vi kom underfund med meningen i historien.

ACC. N.R.

M. 6849: 8.

8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Uppteckningen rör

Dragon på besök i Trollastuga julnatten. Trollfar återgäldar besöket vid trettontid. Hur dragonen blev av med trollet.

Det var en gammal dragon som bodde i Görbjörnarps, intill Trollabacka. Han skulle gå till julotta. Då träffa han troll utanför Trollastuga. Det var två stora hallar som stod emot varandra. De gamle sa, att det var ordentliga trappsteg upp till Trollastuga. Till vänster gick det en gång. I slutet på den skulle det va en järndörr, som avstängde från trollens gemak. Man kunde som liten pys krypa rätt långt in i den där gången, men man kom aldrig fram till dörren.

Trollen bjöd in dragonen, och han fick all möjlig härlighet. Han undfägnades rikt men tog ingenting emot. Allt var av guld. Han sa, att trollafar satt innanför dörren och räknade pengar och skägget på honom hade växt genom bordet. När han gick, bad han trollen återgästa.

ACC. N:R.

M. 6849:10.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVTrollasten.

Nedanföör Trollastuga stod föörr en stor sten, som de kalla Trollasten. Den är borta nu. Det var vacker granit i den, som kunde användas.

Det var en väldig sten, som spetsade uppåt. På toppen stod det en liten enebüske. De sa, att det låg en guldxya ööverst. Man hade försökt att ta den, men det var ingen stege som räckte.

ACC. N:R.

M 6849 : //

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Tomtarna eller nissarna skära säden.

I Drakeberg var det ett ställe, som de kalla Mattager (Mattåker).

En gång var det ont om skördefolk. Intill åkern var det en backe, som de kalla Tomtabjeret. Dit rullade de ut en stor tunna öl. På morgonen var det skördat, säden var skuren och satt i skylar. Tunnan var tom. Det var tomtarna eller nissarna som hade skurit säden.

11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Uppteckningen rör

Vållters lia (backar). Råka ut för gast.

Vållters lia ligger i Häggeryda, vid gamla Häggerydavägen. På Vållters lia kunde man råka ut för Vållters "gaost" (ao= ett ljud mellan a och o, ett djupt a).

Det var en gammal auktionsropare, som kallades Prätte-Trulsen. Han kom en natt på hösten, när det var kolmörkt, opp till Skölds. Han hade varit på auktion och festat bra. Han var riven blodig i ansiktet och mössan var veck.

"Var snäll och tänd en lykta, Sköld, och följ mig hem. Jag har blivit gastslagen vid Vållter lia", sa han.

Sköld gick med. Snart hittade han mössan. Den hängde på en gårdsgårdsstaver. Det var ett "bäinegäre" (bändegärde, bands inte med vidjor, stavrarna placerade en och en, ej parvis). Det var en staver som hade vikt sig utåt vägen, och den hade Prätte-Trulsen ränt emot. Stavrarna var inte så väl snedda

M. 6849 : 13.

13.

och hade skrapat honom i ansiktet, och mössan hade fastnat
på en kvist eller gren på stavern.

Det blev skratt, Prätte-Trulsen skändes och knallade
hem.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Uppteckningen rör

Gastakrystad.

Den som blir gastakrystad eller gastakrammad känner sig illamående, matt och trött. Vanligtvis kommer det på natten. Det känns som beklämning i bröstet, som om någon fattade om bröstet.

Skölds Kersti talade om att hon blivit gastakrystad. Hon hade varit i Hamsarp, Broby, hos en bror. Det blev sent och hon hade över två mil att gå hem. Då hon kom till Åga sträde (=Åkes stig. En smal väg eller gångstig mellan gärdesgårdar), var det som någon hade fattat om bröstet och kryst henne. Hon föll upp emot gärsgården och blev ståendes en halvtimme. Sen gick det över. Men hon trodde inte, att det var en verklig döing eller gast, som anammat henne. Hon förklarade det som sjukdom, tillfällig överansträngning eller krampanfall.

Det gick en sägen, att det hade skett ett mord vid Åge strä-

M.6849:15.

15

de. En knalle hade blivit överfallen och ihjälslagen.

Strädet finns numera inte kvar. Det är odling där nu. Vanligtvis sa man inte Åge sträde, utan bara strädet.

Om man råkat ut för gast, skulle man inte säga det genast . Då blev man sjuk. Man skulle tåga till dan efter. Då kunde man tala om det.

ACC. N:R.

M. 6849:16.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—2—Lyktgubbar eller gastablås.

På Vollters backe fanns det lyktgubbe eller gastablås. Det har jag själv ofta sett. Det var på höstarna man kunde få se det. Lågan syntes på ganska långt håll. När man kom nära försvann den. Den flyttade sig, regelbundet åt samma håll, neråt liana. Ibland stannade den och vippade och fortsatte sedan i samma riktning.

ACC. N:R.

M 6849 : 17.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

17.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bloss där ägogräns flyttats orättmätigt.

Det var en sägen, att gränsen mellan Ekeröd och Jularp hade flyttats orättmätigt. Ekeröd är litet till omfång efter mantal, men Jularp är stort till omfång efter mantalet. Man berättar, att det är någon som svävar fram där gränsen går. Man har sett bloss och hört skrik där.

Det var en skojare som hette Kvist som hade funderat på att skrämma folk vid Bramme li, som ligger mellan Jularp och Ekeröd. Han hade skaffat ett hjul och svept om navet med blåner och hållt tjära på och tänt på. Det rullade han utför backen. Det var blosset den gången!

ACC. N:R.

M 6849 : 18.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVNymfer och alfer.

Nymferna fanns vid vatten och alferna vid vissa träd. Det skulle väl va alen framför allt, för den skulle va läkedomsgivande. I synnerhet var det större alar som hade alfer.

Det var en pojke, som sa, när vi gick förbi en al en gång:

"Där bodde förr en alf."

Men jag kan inte säga något bestämt om dem, för det var så lite omtalat.

/Jfr. acc.nr.

ACC. N:R.

M. 6849:19.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vättarna.

Varmt vatten fick man inte slå ut, för då skällade man
vättarna.

ACC. N:R.

M. 6849:20.

20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Kyrkogrimen.

Skyddsväsen vid kyrkor?

Har jag aldrig hört talas om.

Kyrkogrimen?

Har jag aldrig, aldrig hört talas om.

Årsgång. Glosen.

Årsgång?

Nej, har jag inte hört talas om.

Glosen?

Nej?

ACC. N:R.

M. 6849:21.

21.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—s—

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Örkened Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

*Uppteckningen rör*När Tjär-Jössen agerade spöke (bloss).

Jag minns en gång när jag var barn. Jag kunde väl vara en 8,9 år. Morfar hade skickat å mig från Applahult till Gislaboda (Örkened). Det var utskänkning där och jag skulle hämta brännvin. Det var en fjärdingsväg att gå. Det blev kvällen och rätt sent, innan jag kom iväg från Gislaboda,. Jag vet inte, att det var något särskilt som hade hinkat mig. Jag hade bara sölat på vägen. Ovanför morfars var det en tjärbacke, och omkring den gick det en gångstig. Det var genare att gå den, och jag visste var sten och hade gått den många gånger i mörker. Jag hade brått, så jag sprang. Men när jag kom till tjärdalen, blev jag lite rädd. Det blossade i tjärdalen. Vid sidan av tjärbacken hade de plockat ihop en hög stenar, mest småstenar. Och när jag kom till röset, tänkte jag: nu ska jag lägga till. Och så tog jag sten efter sten och kastade. Jag träffade

blosset, och det hördes ett förfärligt skrik. Då var det jag som fick brått att få fatt i min flaska, som jag ställt från mig, och springa hem. Jag talte om det för mormor.

"Å, det var inget annat än den tokige Tjär-Jössen", sa hon.

Några dar efter sa ^{mor}mor till honom:

"Du kunde ha skrämt livet ur pågen."

"Ja, jag har då själv aldrig blivit så rädd", sa Jösse, "när stenarna kom mot mig."

"Ja, du skulle heta Spöged", sa ^{mor}mor.

Sen fick han också heta "Spöge-Jössen". Han hade tatt en haspa (att haspa garn på) och bundit fnöske på de utstående ändarna och tänt på. Det glöder, när haspan är still, men när man vindar runt ökas ljuset. Han hade tatt en vit skjorta på sig också. Det var för att skrämma naboarna, som varit och hämtat brännvin.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Uppteckningen rör

Pojkar agera troll i linnestubbe, där två troll, Brunne och Slynne, sades ha bott.

I Lönsboda var det vanligt förr, att man klädde ut sig för att skrämma andra.

I Glimåkra var jag med om det bara en gång. Vi hade varit i byn och hämtat posten några stycken pojkar. Utmed vägen bodde en skomakare. Det var en nabopojke, som var med, som var så rysligt mörkrädd. Han skulle gå in till skomakarn och hämta skor, som skomakarn hade lagat, och då funderade vi ett par andra på att vi skulle skrämma honom.

"Vi ska skrämma Ola, när han går hem", sa Karl, tror jag det var, och så kröp han opp i en linnestubbe (lindstubbe), som var grön och tät i toppen. När Ola kom, förde han ett förfärligt oväsen.

"Ja, jag vet inte vad det är", sa Ola när han kom, men

jag ska ta en sten och knacka till." Och då måste ju Karl ge sig tillkänna.

I Linnestubben sa de, att två troll skulle ha bott. Brunne och Slynne hette de. Jag hörde bara namnen, ingenting annat. Det var det, som gav oss anledning att skräm^{Ola}ma Karl.

ACC. N:R.

M 6849:25.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Örkened Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

25.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVÅterskaffa stulet.

Många gånger tror jag att det var skrämsel, som gjorde att de fick igen stulet. Morfar, som hette Nils Björn, var korpral och bodde i Applahult, Örkened, hade en gång blivit å med ett par får. De sökte efter dem och gjorde allt möjligt för att hitta dem, men ingenting hjälpte. Då sa en av morbröderna, jag tror det var Karl:

"Jag ska gå och söka någon klok". Den som de trodde hade tagit fåren var närvarande. Morbror var och hämta en karl, men inte var han klok mer än någon annan. De söp och drack kaffe och gökar och hade roligt. Men dan efter var fåren i kätten.

ACC. N:R.

M. 6849:26.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennemark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

26.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tandvärk.

Tandvärk brukade man sätta i träd. Man petade med något, en sticka eller dyl., i tanden och satte den i ett träd. Andra kastade den i rinnande vatten.

Man skar ur en flisa i barken och satte in stickan mellan stammen och barken. Sen satte man på barken igen. Det skulle inte synas. Andra satte stickan i en ihålig stubbe.

Det skulle ske vid månskitte. Och de sa, att det var trädvättarna, som skulle ha tandvärken och hjälpa dem av med den.

/Jfr. acc.

ACC. N:R.

M 6849 : 27.

27.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Dragon, som kunde läsa bort tandvärk.

De höll före, att dragonen som bodde i Görbjörnarp kunde en hel del. Han kunde bota sjukdom. Tandvärk botade han. Den läste han bort, sa Sköld. Jag minns inte gubben, men väl stugan där han bodde.

(jfr. sid.

ACC. N:R.

M. 6849 : 78.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Örkened Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

28.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVRackare-Sven.

Mormor hade skadat sig på benet en gång. Då var Rackare-Sven där och la om. Hon hade skadat en åder bl.a., så att blodet rann kraftigt, men det stannade han fort. Han band ovanför såret, rätt hårt, och la på något. Han kokte ihop en smörja eller salva, som han ordinerade.

Rackare-Sven var smålänning, det hörde jag på talet. Men han va inte av tattaressläkt. Han vandrade kring och brukade då ofta komma på besök hos morfar. Han brukade skära föl, men också baggar och hundar, slakta hästar och avliva hundar. Det var rackaregöra förr. Han anlidades även för annat, för att bota kreatur, ge råd för tandvärk o.s.v.

/Jfr. acc.nr.

ACC. N:R.

M. 6849 : 29.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Örkened Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

29.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVHäggelta-Fiskare.

Vid Häggelåa sjö bodde en gubbe, som hade ord för att kunna en del. Häggelta-fiskare eller Häggelta fiskargubbe kallades han. En del sa, att han var en förrymd fästningsfånge. Han var ensam och sluten och gick sällan till någon annan. Han kunde trolla och ställa sjukdom på folk, så att man aktade sig för honom och var rädd att komma i delo med honom.

ACC. N:R.

M. 6849:30.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Örkened Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Neringen.

Om Neringen var det många sägner. En gång blev han häktad och åtalad för trolleri. Han fördes till fängelset i Kristianstad. Just som han var innelåst "blev det ljust i hela huset, portarna öppnades, och jag gick direkt hem", berättade han själv.

Skriv endast på denna sida!

30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

ACC. N.R.

M. 6849:31

31.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—s—

Landskap: Skåne..... Upptecknat av: M. Lennermark.....
Härad: Ö. Göinge..... Adress: Lund.....
Socken: Glimåkra..... Berättat av: Henrik Ljungberg.....
Uppteckningsår: 1938..... Född år 1864 i Örkened.....

Uppteckningen rör

Neringe-Per.

Neringe-Per eller Neringen, som man också brukade säga, bodde i Örkeneds socken. Han var från Nedraryd tror jag. I Örkened fanns tidigare en klok, som också kallades Neringen, som ofta söktes, huvudsakligen för kreatur. Neringe-Per hade trätt i hans fotspår, köpt hans böcker, men han kan ingenting, sa de. Men i alla fall hette det, att han skulle kunna återställa tjuvgods, bota kreatur och dyl.

Neringe-Per brukade ofta gå till Skölds i Glimåkra. En gång om året åtminstone kom han. Sista gången jag såg honom var, då jag gick i folkskolan och var en 12,13 år. Jag blev så bekant med honom. Han var pratsam och trevlig och tyckte om att prata och skämta med barn. En episod, som visar detta och gjorde, att jag fick förtroende för honom, ska jag berätta.

"Du kan inte dra 9 från 8", sa han. Nej, det kunde jag ju

M. 6849 : 32.

32

inte. Så tog han en papperslapp och skrev en åtta och en nia, vek papperet mellan siffrorna och rev bort nian.

En gång var en ko dålig, och då skulle Neringe-Per ut i lågarn och bota den. I väggen var det ett borrhål, jag var förveten, smygde mig dit och satte ögat till. Han var därinne väl en halvtimma, och jag var så rädd, att någon av de gamla skulle se mig. Neringen rökade först kon. Han hade bett om ett grytlock. På det gjorde han i ordning rökelse och satte under nosen på kon. Sen skrev han något på en lapp och stoppade i båsbalcken. När Neringen hade gått, smygade jag mig dit och titta på lappen. Det var tecken och krumelurer, bl.a. femuddakors , så då lärde jag mig först skriva det. Jag tänkte behålla lappen, men var rädd. Jag törs inte, tänkte jag, jag kan bli sjuk. Men kon blev kry igen.

ACC. N:R.

No 6849 : 33.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

33.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Uppteckningen rör

Sandåkra-Jössen.

En gång var jag skickad att söka Sandåkra-Jössen. Jöns Olsson hette han, men det sa aldrig någon.

Det var två tvillingnar i Glimåkra som var sjuka. De hade sökt mycket för dem, men ingenting hjälpte. Så kom de till vårt och ville att jag skulle gå till Sandåkra. Jag skulle ha med ett band, som de hade legat i om natten.

Jag knallade dit. Det var långt att gå. Vägen gick över Broby och Vinslöv.

"Jaså, du ska till den kloge i Sandåkre mölle", sa de i Vinslöv, när jag fråga om vägen.

När jag kom in i stugan, det var en stor låg stuga, begynte jag framföra ärendet.

"Du kan tia så länge", sa han, "du har inte blivit tilltalad".

Men det begynte lida på kvällen och jag hade lång väg hem, så jag skulle börja igen, när jag väntat en stund.

"Du får vänta", sa han.

Till sist öppnade han dörren till sitt rum och jag fick följa med in.

"Har du något och visa?" frågade han.

Ja, det hade jag ju.

"Nu ska du ingenting säga utan du blir tilltalad", sa han och gick bort till hörnskåpet och kasta in paketet med banden i. "Vi får se, vad det blir å".

Vi satt och väntade en timma tror jag. Gubben gjorde ingenting, bara satt eller han låg visst tror jag. Då han äntligen öppnade skåpet, sa han:

"Ja, den ene är död, och för den andre ser det otydligt ut. Det är mycke dunkelt, men jag tror inte att han kommer sig heller. Du kan säga till fadern, att han själv kommer hit".

När jag kom hem, var den ene död, och den andre dog sen.

ACC. N:R.

M. 6849:35

35.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Emil Falk, "klok" gubbe.

När jag var bosatt i Ekeröd, hade de gjort skada vid sågen en gång. De hade stulit själva spindeln, som driver klingan upp och ner, och skadat kreaturen, framför allt en sugga. Det var 1891 tror jag. Bengt Ahlberg, som ägde sågen, hämtade dit Falk, som menades vara en klok gubbe. Han gick omkring där och svor och mumlade. Och fyller ville han ha.

"Det ska nog komma igen", sa han om det stulna.

Ingenting kom tillbaka. Men lusade ner i sängen gjorde Falk. De fick ingenting annat än lus i sängen, där Falk hade legat.

ACC. N:R. M. 6849:36.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

36.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Anders Hansson.

I Visseltofta var det en klok, som hette Anders Hansson.
Han var egentligen möllare. Han var ofta hos svärfar, Vestergren
i Broby, inte för sökande utan för bekantskap. Han var tystlåten
av sig, men kunde se förborgade ting.

ACC. N:R. A 6849:37.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Örkened Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

37.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Hjärtasjö-Per.

Hjärtasjö-Per bodde i Örkeneds socken, vid norra änden av Hjärtasjön.

Han var torpare, en enkel man, allvarlig och strängt religiös, läste bibeln varje dag. Han var mycket kortordig. Det var inte många ord han sa, och aldrig hörde man en ed av honom. Det var inga signerier, ingen trolldom med honom. Han gagnade naturmedicin och kokte örter. Det var yttre sjukdomar han botade, utslag och dyl.

Min frus far hade fått ansiktsros en gång. Då ordinerade Hjärtasjö-Per blyvatten.

1884, det år mormor dog, var Hjärtasjö-Per hos henne under hennes sjukdom, men han sa, att det var inget att göra. Hjärtat var klent. Läkare söktes inte heller.

ACC. N:R.

M 6849 : 38.

Landskap: Skåne..... Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge..... Adress: Lund
Socken: Glimåkra..... Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938..... Född år 1864 i Örkened

Trollrunor.

Jag har hört talas om trollrunor, som man ristade in, skrev.
Mot tandvärk skulle man rita sådant, men hur de såg ut, vet jag
inte.

Skriv endast på denna sida!

38.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

ACC. N:R.

M. 6849:39.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Ny och nedan.

Man skulle klippa får vid ny. Då gick det inte mal i ullen eller kläderna.

Böner skulle man inte sätta i nedan, för då blommade de inte.

/Jfr. acc.nr.

39.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R.

M. 6849:40

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

40.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVFörstenad orm.

I Åga häie (hägnad), väster om stationen vid nya stärkelsefabriken, finns en stor flat sten, som stiger sakta jämt upp. Bortanför den står en stor hög sten, högre än manshöjd, som vilar mot den liggande stenen. På den flata stenen finns det en upphöjning i ringlingar som en orm. Gapet är vänt mot den andra stenen, som står bakom.

Det var en gång en liten flicka, som plockade bär i Åga häie. Det fanns mycke smultron där, det vet jag, för som pojke var jag ofta där och plockade bär. Men så kom det en orm efter flickan. Men hon lyckades komma upp på den höga stenen, fast det då låter omöjligt. Där föll hon på knä, och under tiden hon bad sitt Fader vår förstenades ormen på den lägre flata stenen.

ACC. N:R.

M. 6849:41.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Rundbergs täppe och Snapphanegrottan.

Vi barn gick gärna och lekte vid Vällters lia. De som ägde marken sa, att de hade kastat döda kreatur i en källare, som fanns kvar där sen en knekt hade bott där. Åtminstone fanns den i min barndom. Nu kanske den är sprängd till sten. Antagligen sa man det för att vi barn inte skulle dit och leka. Man kallade stället för Rundbergs eller Rundbergs täppe. En del påstår, att det är detsamma som Snapphanegrottan, men den ligger på andra sidan Vällters backe jämfört med källaren. Snapphanegrottan skulle kunna rymma eller dölja ett tjog personer, sa man, och det kunde inte källaren. Och Snapphanegrottan låg inne i tät skogen, så att man inte såg den, förrän man kom alldeles inpå den. Källaren låg vid en lycka eller svedja.

Skriv endast på denna sida!

41.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R.

M. 6849:42.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

42.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVMajstämma 1 maj.

Det var inte vanligt här i trakterna att fira maj. Men man sa visst, att man skulle dricka mærg i ben.

I Glimåkra hade förr de större byarna majstämma, då man bytte ålderman, bestämde om kreatursbete, hur många kreatur som skulle släppas på skogen, gick syner, såg över gärsgårdarna etc. Så hölls stort kalas.

ACC. N:R.

M. 6849:43.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

43.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—Eldar valborgsmässoafton.

På Trollabackarna på den högsta punkten tände man förr majeldar valborgsmässoafton. Det var gammal tradition. Det var ~~en~~ tjärtunnormen tände på. I äldre tider skulle de ha tänt på Åga backe också, men inte som jag minns. Eldfaran var för stor där.

Det var herrskapen som anordnade elden. Det var när kyrkoherde Paulsson var yngre. Kantor Norlindh var också med. Jag minns bara en gång de tände eld, men jag var då liten, så jag fick inte gå dit.

På 70-talet tog denna sed slut. Nu på de allra sista åren, de sista 10, 15 åren, har man tagit upp den igen på sina håll.

ACC. N:R.

M. 6849 : 44.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: M. Lennermark

Härad: Ö. Göinge

Adress: Lund

Socken: Osby

Berättat av: Henrik Ljungberg

Uppteckningsår: 1938

Född år 1864 i Örkened

44.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVEldar på Klinten vid Osby-sjön.

På Klinten vid Osby-sjön tände man kasar i ofredstider.
Majeldar på Klinten har också berättats.

ACC. N:R.

M. 6849 : 45.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Örkened Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

45.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

X Bål midsommarafon.

I Örkened tände man bål midsommarafon. Man drog ihop ris och kvistar vid tjärbackarna och tände på. Åtminstone vid morfars tjärdal eller tjärbacke hade man midsommareld. Där var bäjlaspel och dans. Man samlades för att ha roligt. Dit kom ungdom från alla håll.

ACC. N:R.

M. 6849:46.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra, Osby Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

46.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVMajstång.

Förr restes majstång i byarna. Det lever kvar än. I Marklunda, Osby, hade de majstång. Att ha majstång har blivit vanligare de senare åren igen.

I byarna Killinge, Häggeryda m.fl. hade de ibland majstång. Det var på olika ställen olika år. Ungdomen samlades då från närliggande byar.

När jag var barn, samlades ungdomen nånstans varje år midsommarafton. Majstång restes inte. De samlades ändå, på slättingen i byn. I Killinge, på Trollabacka, i Häggeryda m.fl. ställen, där det var en jämn slätt.

ACC. N.R.

M. 6849: 47.

47.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Örkened Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

*Uppteckningen rör*Svedjebruk och mossodling.

Svedjebruk lämnades ofta ut till hälftenbruk till fattiga och torpare. Dessa fick hälften av avkastningen mot att de skötte svedjan. Man såg förr ofta många sådana svedjor eller lyckor på backarna.

Man högg opp skogen och brände riset och satte potatis det första året. När potatisen togs upp på hösten, myllades samtidigt rågen ner. Det tredje året sattes åter potatis. Det blev i allmänhet bra potatis. Lycke-pärar kallades de.

Man tog vanligtvis tre grödor på svedjorna. Sen lades det till bete.

Rågen det andra året tog vanligtvis bonden själv. Torparen var inte skyldig att skörda den. Han endast gjorde första årets arbete. Men torparen lejdes ofta till skörden mot betalning.

M. 6849 : 48.

Redskapen var enkla. När området var svett, hackades det med hackor. En trögärdesgård sattes omkring för att inte kreaturen skulle fördärva grödan. Fällektrattor användes inte.

Krattor liknande fällektrattorna användes emellertid på mossarna förr. Man hackade först och krattade sedan, för de kunde inte driva mossodlingen med kreatur.

ACC. N:R.

M. 6849: 49.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Osby Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

49.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVRusthålls- och rothållsmöte.

Här i Osby hade man vanligtvis rusthållsmöte i maj, och där det var rothåll hade de rothållsmöte.

Det var ju flera byar om ett rusthåll, och man skulle sammanskjuta till utgifterna för att betala knektalön och bestämma om var hästen skulle stå.

Rusthållsförmannen, en syssla som vanligtvis gick på tur, höll gille.

ACC. N:R.

M. 6849:50.

50.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Uppteckningen rör

Lek. - Gömma ringen.

Deltagarna satt i en ring. Innanför stod en som skulle gömma ringen, och på en stol satt en som skulle gissa, var ringen gömdes. Pojkarna hade i allmänhet mössorna i knät och flickorna brukade gömma ringen i förklädet, som de vek upp. Den som gömde ringen gick omkring och doppade i flera mössor och förkläden och försökte missleda den som skulle gissa. Under tiden sjöng man i tralltakt, men någon bestämd melodi var det inte precis.

Gömma ringen väl, väl, väl,

gissa nu var den är (eller: vem som har den).

eller

Gömma ringen väl, väl, väl,

kan du gissa vem

eller jag har den säl.

M. 6849 : 51.

51.

Han behövde nämligen inte gömma den hos någon annan. Han kunde behålla den själv också.

Kunde den som skulle gissa inte gissa rätt efter att ha försökt några gånger, fick han ge pant.

Gissade han rätt, bytte man, så att den som hade gissat skulle gömma, och den som hade ringen gömd hos sig fick sitta och gissa.

Detta var också en vanlig barnlek.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

Uppteckningen rör

Lek. - Låna värme.

Låna värme lektes alltid vid jul. Även de gamle brukade delta i den.

Deltagarna satt på olika platser i rummet. Det var en som skulle låna värme och han hade vanligtvis en käpp i handen. Han ställde sig framför någon, stötte med käppen i golvet och ba att få låna värme.

"Gå te nabon", svarade den tilltalade.

Under tiden skulle de andra byta platser. Den som lånade skulle då försöka passa på att ta platsen för någon. Men innan han satte sig måste han slänga käppen. Gjorde han inte det, måste han ge pant.

Men även de som satt kunde få ge panter. Då man skulle

M. 6849:53.

53.

byta platser, gav man tecken till någon annan, som man ville byta med. Men om det då var en tredje person, som också sprang, fast han inte fått tecken, gavs det pant.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

*Uppteckningen rör*Lek. - Fria för narri eller ro skull.

Man delade sig i två hopar, pojkarna för sig och flickorna för sig. Ena parten gick ut, t.ex. flickorna och bestämde sinsemellan, vem de skulle ha av pojkarna, som var inne. Sen gick pojkarna ut, en i taget, tog en av flickorna och ledde in i rummet. Var det fel flicka han tagit, fick han en örfil, och flickan gick ut igen. Var det rätt, stannade hon kvar inne. Man fortsatte, tills alla hade fått sin.

Samma lek lektes också på ett annat sätt.

Den grupp som var inne bestämde vilken av de utevarande var och en skulle ha. De utevarande skulle sedan komma in, en i taget, och niga för någon, om det var flickorna som var ute, och bocka om det var pojkarna som var ute. Var det rätt person som uppvaktades, bjöd denne "var så god och sitt ner". Men den som då blev inne, fick inte sätta sig bredvid den

M. 6849 : 55.

55.

rätte. Då hade det ju blivit lättare för näste som kom in att välja. Den som neg eller bockade för fel person fick gå ut igen och vänta till nästa tur.

Om det var fler av någon sort, fick några lov att ta flera. Och det kunde hända ibland, att en fick allihop ändå. Man försökte variera leken på så sätt.

Vid dörren sattes en dörrvaktare för att de inte skulle kunna kika.

ACC. N.R.

M 6849 : 56.

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

56.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVLek. - Dela son.

Dela son var en vanlig lek vid jul. Det var mest barn som lekte den. Den som ledde leken skulle vara ett kvickhuvud, skulle ha gott minne och kunna prata bra. Lekens trevlighet berodde på denne.

Först delade han ut son. Var och en fick sig tilldelad en del, trynet, fötterna, istret o.s.v. Sen skulle han berätta någonting. Rätt som det var avbröt han, pekade på någon och frågade, vad det och det var, vad den och den hette o.s.v. Den tillfrågade skulle då säga den del han fått. Svarade han fel, fick han ge pant. Den som pratade försökte naturligtvis snärja de andra att svar fel genom att sätta in delarna på ett ställe som inte passade, och då blev det skratt förstås. Tänkte sig den utpekade inte för, kanske det riktiga ordet, det som passade, men som han inte fått sig tilldelat, kom av sig självt. Då blev det pant.

Det lekte vi barn så ofta och hade mycket roligt.

ACC. N:R.

M. 6849:57.

57.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—s—

Landskap: Skåne Upptecknat av: M. Lennermark
Härad: Ö. Göinge Adress: Lund
Socken: Glimåkra Berättat av: Henrik Ljungberg
Uppteckningsår: 1938 Född år 1864 i Örkened

*Uppteckningen rör*Lek. - Gissa nötter.

Att gissa nötter var alltid vanligt vid jularna, både bland äldre och yngre.

Man tog några nötter i handen och bad någon annan gissa, hur många det var. Gissade han rätt, fick han alla nötterna. Gissade han fel, fick han lägga till skillnaden, vare sig det var för mycket eller för litet gissat.

Man la en nöt under ett finger i ena handen, vände sig till en annan person och sa:

"Min so laskar te skogs."

"Min laskar efter", svarade denne.

"Vilket trä vilar hon under?" frågade den förre. Den andre pekade på ett finger. Var inte nöten där, fick han lägga dit

en. Och sen fick han fortsätta och gissa, tills han gissade rätt. Det var det vanliga. Men han kunde också sluta när han ville. Gissade han rätt fick han nöten, utom i det fall att han gissat fel fyra gånger och alltså hade det sista, ett finger kvar, där nöten följaktligen måste ligga. Då fick han den inte.